

Julian Kałowski

"La legge naturale nella dottrina della Chiesa", Zenon Grocholewski, a cura di Luigi Cirillo, Roma 2008 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 52/1-2, 353-356

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Card. Zenon Grocholewski, *La legge naturale nella dottrina della Chiesa*, a cura di Luigi Cirillo, Roma 2008, ss. 68.

Prezentowana publikacja zawiera poszerzony tekst konferencji, jaką Jego Eminencja Ks. Kard. Zenon Grocholewski, Prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego, wygłosił w języku francuskim podczas XXI Kolokwium Prawników Katolickich w Paryżu 19 listopada 2005 r. Tekst w formie uzupełnionej został następnie wygłoszony po hiszpańsku w ramach Międzynarodowej Katedry „*Ley natural y Persona Humana*” organizowanej przez Wydział Prawa Uniwersytetu Katolickiego „Santa Maria de los Buenos Aires” w Argentynie 5 września 2007 roku oraz po włosku w auli wielkiej Papieskiego Uniwersytetu Santa Croce w Rzymie 12 grudnia tego samego roku. W niniejszej publikacji autor uwzględnił także wypowiedź papieża Benedykta XVI z przemówienia wygłoszonego do Członków Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku 18 kwietnia 2008 roku.

Prezentowana publikacja składa się z przedmowy samego Autora Ks. Kard. Zenona Grocholewskiego, słowa wstępnego autorstwa Luigi Cirillo oraz z właściwego tekstu podzielonego na sześć punktów, w których Autor analizuje następujące zagadnienia: świat myśli metafizycznie słabej, siłę prawa naturalnego, prawo naturalne i boskie, właściwości prawa naturalnego, dwa ważne aspekty dotyczące omawianego zagadnienia oraz Magisterium Kościoła na temat prawa naturalnego. Całość dopełniają refleksje końcowe oraz wybrana bibliografia.

Wprowadzenie

Ksiądz Kardynał wyjaśnia na wstępie, że w kwestii prawa naturalnego prezentuje doktrynę Kościoła. Analizując to zagadnienie, nie można pominąć aktualnej sytuacji świata, wobec którego Kościół przepowiada własną wizję prawa w słowie. Autor podkreśla także, że prawo naturalne stanowi podstawę dialogu pomiędzy różnymi kulturami, ponieważ z jednej strony należy do wielkiego *patrymonium* ludzkiej mądrości, a z drugiej strony stanowi przedmiot nauczania Kościoła. Prawo naturalne, będąc prawdą w porządku naturalnym, zostało oświecone światłem Objawienia.

1. Świat myśli metafizycznie słabej

Problemem współczesnego świata, na co zwraca uwagę jego Eminencja Ksiądz Kardynał Zenon Grocholewski, jest niedocenianie metafizyki wynikające z nego-

wania naturalnej tendencji myśli ludzkiej do poszukiwania i odkrywania obiektywnego porządku moralnego. *Lex naturalis* przestało być pojęciem metafizycznym i jest jedynie pojęciem empirycznym. Wydaje się, że obecnie tylko Kościół katolicki skutecznie głosi i ustawicznie przypomina, na czym polega prawdziwa siła prawa naturalnego.

2. Siła prawa naturalnego

Autor podkreśla, że chociaż prawo naturalne nie ma charakteru pisanego, nie można go w żaden sposób wymazać, ponieważ zostało „wryte w duszy każdego człowieka”. Wyprzedza ono jakiegokolwiek prawo pozytywne, określając prawa człowieka i imperatywy etyczne, których należy przestrzegać. Zgodnie z Objawieniem to odwieczne prawo Boskie objawia się człowiekowi dwojako: poprzez dzieła Stworzyciela oraz w pełni czasów w Osobie Słowa Wcielonego.

Odwołując się do Ojców Kościoła, Autor wykazuje, że doktryna Kościoła zawsze wyrażała to, co Bóg objawił w Piśmie Świętym oraz ukazał wcześniej, stwarzając człowieka. Dojrzałą refleksję dotyczącą prawa naturalnego sformułował św. Tomasz z Akwinu, który pogłębił tę doktrynę oraz wypracował jej syntezę. Potwierdzenie prawa naturalnego nastąpiło w erze nowożytnej, kiedy – mimo że Europa podzieliła się wyznaniowo – sama natura ludzka wskazywała na fundamentalne zachowania moralne. Obecnie stajemy wobec konieczności ponownego potwierdzenia doktryny dotyczącej prawa naturalnego, ponieważ jest ona traktowana jedynie jako teoria wyznaniowa lub wręcz stawiane są jej zarzuty braku tolerancji wobec odmiennych poglądów.

Tradycyjna doktryna chrześcijańska dotycząca prawa naturalnego nawiązywała także do poglądów niektórych myślicieli starożytnych. W sposób szczególny należy tutaj wspomnieć o filozofii greckiej i rzymskiej w osobach Arystotelesa i Cycerona. Od tego pierwszego św. Tomasz przejął pewne idee, które następnie włączył do służby głoszenia Ewangelii.

Obecnie pilną sprawą jest uświadomienie katolikom mocy prawdy prawa naturalnego i tego, co jest konieczne do jego pełnego i właściwego zrozumienia według doktryny Kościoła.

3. Prawo naturalne i boskie

Prawo naturalne jest dla wierzących jednocześnie prawem boskim, to znaczy zapisanym przez Boga w naturze ludzkiej. Właśnie ono wskazuje człowiekowi podstawowe zasady i fundamentalne normy kierujące życiem moralnym oraz wytyczające drogę, którą należy podążać ku zbawieniu.

W doktrynie Kościoła uprzywilejowane miejsce zajmowała zawsze wizja tomistyczna, która wychodzi od „rozumu wyższego”. Dlatego też Kościół postrzega

prawo naturalne w relacji do natury ludzkiej, uczestniczącej w odwiecznym rozumie Boskim. Dlatego też autor – tak jak kardynał Ratzinger – uważa, że w dobie aktualnego kryzysu kultur, także i ci, którzy nie są w stanie przyjąć Boga, powinni jednak starać się żyć i ukierunkować swoje życie *veluti si Deus daretur* (s. 31).

4. Właściwości prawa naturalnego

W doktrynie Kościoła wyróżnia się trzy podstawowe właściwości prawa naturalnego: powszechność, niezmienność oraz poznawalność. Powszechność polega na tym, że prawu naturalnemu podlegają wszyscy ludzie bez wyjątku. Odwołując się z kolei do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Autor przypomina, że omawiane prawo pozostaje niezienne. Jak głosił Jan Paweł II, w naturze ludzkiej istnieje coś, co przekracza granice kultur i staje się właściwą miarą i warunkiem godności ludzkiej. Tak więc prawo naturalne nie może być uwarunkowane zmianami historycznymi. Ostatnia z wymienionych właściwości prawa naturalnego polega natomiast na tym, że może być ono poznane przez wszystkich ludzi, ponieważ jest niezależne od prawa objawionego.

Nawiązując do myśli Jana Pawła II, Autor przypomina, że prawo naturalne nie neguje szczególnego charakteru żadnego bytu ludzkiego ani też nie przeciwstawia się jedyności i niepowtarzalności człowieka.

5. Dwie ważne kwestie dotyczące prawa naturalnego

Właściwe, tzn. zgodne z doktryną Kościoła, rozumienie istoty prawa naturalnego, umożliwiają Dekalog oraz pojęcie samej natury. Pierwsze zagadnienie, dotyczące relacji pomiędzy prawem naturalnym i Dekalogiem, czyli prawem objawionym, ujmuje problematykę prawa naturalnego w perspektywie porządku objawionego. Drugie zagadnienie natomiast dotyczy relacji pomiędzy prawem naturalnym a samym pojęciem natury i zagadnienie prawa naturalnego rozważa w perspektywie stworzenia.

6. Magisterium Kościoła na temat prawa naturalnego

W punkcie tym zostały poruszone następujące zagadnienia:

- 1) *Kompetencje Magisterium*. Autor przypomina, że Magisterium Kościoła swoje deklaracje dotyczące wiary i obyczajów opiera nie tylko na Objawieniu, ale także na prawie naturalnym.
- 2) *Aktualne Magisterium*. Zostały tutaj przywołane wypowiedzi pięciu papieży, tj. Piusa XII, Jana XXIII, Pawła VI, Jana Pawła II i Benedykta XVI, które zawierają naukę dotyczącą prawa naturalnego i związanej z tym prawem moralności. Nauczanie to stanowi bogate dziedzictwo doktryny kościelnej dotyczącej omawianego zagadnienia.

- 3) *Interwencje Kongregacji Doktryny Wiary*. Jak zauważa Autor, Kongregacja odwołuje się do prawa naturalnego w wielu swoich wypowiedziach, m.in. w dokumencie dotyczącym projektów legalizacji związków homoseksualnych.
- 4) *Wobec relatywizmu etycznego oraz pozytywizmu prawnego*. Autor zauważa tutaj, że błędem jest przyjmowanie pluralizmu etycznego bez odniesienia się do prawa moralnego naturalnego, i podkreśla konieczność zgodności prawa cywilnego z prawem naturalnym oświeconym zdrowym rozsądkiem. Odnośząc się natomiast do pozytywizmu prawnego, Autor powtarza za papieżem Benedyktem XVI, że poszanowanie praw naturalnych to jedyny właściwy sposób obrony przed arbitralnymi rozstrzygnięciami władzy oraz oszustwami wynikającymi z manipulacji ideologicznej.
- 5) *Kształtowanie właściwej świadomości moralnej*. Prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego przypomina, że właściwe formowanie sumienia powinno się opierać na znajomości prawa naturalnego oraz na jego zgłębianiu i rozwijaniu w perspektywie religijnej.

Refleksje końcowe

Na zakończenie Autor przypomina, że prawo naturalne wykracza daleko poza katolicyzm i stanowi odpowiedź na wyzwania stojące obecnie przed ludzkością. Właśnie z tego względu potrzebny jest powrót do wspólnego źródła, co spowoduje, że wszyscy będą brali pod uwagę to, co istotne, nie pomijając jednocześnie naturalnych inklinacji konkretnej osoby ludzkiej. Ten dogłębnie ludzki wymiar wymogów etycznych prawa naturalnego nie wymaga sam z siebie wyznawania wiary chrześcijańskiej.

ks. Julian Kałowski MIC

Ks. Czesław Parzyszek SAC, *Życie konsekrowane w posoborowym nauczaniu Kościoła*, Wydawnictwo Księży Pallotynów „Apostolicum”, Ząbki 2007, ss. 797.

Kościół, jako lud Boży Nowego Przymierza jest pielgrzymującą wspólnotą zbawczą, która niesie dzieła ewangelizacyjne, tak w przepowiadanym słowie jak i znakach kultu i miłości bliźniego, zatem to kult i caritas. To zwłaszcza pytania o dar sakramentalnej łaski, którą Bo w Chrystusie szczególnie hojnie obdarowuje. Dzisiaj, jak to wskazywał wielokrotnie papież Jan Paweł II dzieło to przybiera nowe formy, a zwłaszcza formę nowej ewangelizacji. Zatem zwłaszcza współcześnie szczególnego znaczenia nabiera świadectwo wiary i życia, wychylone ku na-